

TRƯỜNG ĐẠI HỌC VĂN HÓA HÀ NỘI

KHOA VĂN HÓA DU LỊCH

**ĐỀ MẪU ÂU CƠ TRONG VIỆC PHÁT TRIỂN
DU LỊCH VĂN HÓA TỈNH PHÚ THỌ**

KHÓA LUẬN TỐT NGHIỆP

Giảng viên hướng dẫn : TS. Dương Văn Sáu

Sinh viên thực hiện : Nguyễn Thị Nhâm Đức

Lớp : VHDL 18A

Niên khóa : 2010 - 2014

HÀ NỘI – 2014

LỜI CẢM ƠN

Lời đầu tiên em xin được gửi lời cảm ơn đến BGH trường Đại học Văn Hóa Hà Nội đã tạo điều kiện cho em được học tập, nghiên cứu và tìm hiểu về những giá trị văn hóa tốt đẹp của dân tộc Việt Nam đặc biệt là đền Mẫu Âu Cơ ở xã Hiền Lương, huyện Hạ Hòa, tỉnh Phú Thọ trong việc phát triển du lịch văn hóa tỉnh Phú Thọ.

Em cũng xin gửi lời cảm ơn đến ban văn hóa xã Hiền Lương, huyện Hạ Hòa, tỉnh Phú Thọ, cùng toàn thể các bác trong UBND xã Hiền Lương đã tạo điều kiện cho em hoàn thành bài Khóa luận này.

Em xin gửi lời cảm ơn chân thành và sâu sắc nhất đến Thầy giáo - Tiên sĩ Dương Văn Sáu đã nhiệt tình hướng dẫn, chỉ bảo em trong suốt quá trình làm bài.

Em xin chân thành cảm ơn!

Hà Nội, ngày 21 tháng 05 năm 2014

Sinh viên

Nguyễn Thị Nhâm Đức

MỤC LỤC

MỞ ĐẦU	2
1. Lý do chọn đề tài.....	7
2. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu.....	8
3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu.....	8
4. Phương pháp nghiên cứu.....	9
5. Bộ cục khóa luận:.....	9
Chương 1. TÍN NGƯỠNG THỜ MẪU VÀ VIỆC THỜ MẪU Ở ĐỀN MẪU ÂU CƠ, HẠ HÒA, PHÚ THỌ	10
1.1. TÍN NGƯỠNG THỜ MẪU Ở VIỆT NAM	10
1.1.1. Ý nghĩa và nguồn gốc của tục thờ Mẫu.....	10
1.1.2. Các hình thức thờ Mẫu ở Việt Nam.....	10
1.2. ĐỀN MẪU ÂU CƠ Ở XÃ HIỀN LƯƠNG, HẠ HÒA, PHÚ THỌ ... 12	
1.2.1. Truyền thuyết Mẫu Âu Cơ.....	12
1.2.2. Vị trí Đền Mẫu Âu Cơ.....	18
1.2.3. Lịch sử hình thành và phát triển.....	19
1.2.4. Những đặc trưng nổi bật của đền Mẫu Âu Cơ.....	20
1.2.5. Một số công trình khác trong cụm di tích.....	22
1.3. LỄ HỘI ĐỀN MẪU ÂU CƠ	25
1.3.1. Khái niệm Lễ hội.....	25
1.3.2. Lễ hội đền Mẫu Âu Cơ.....	26
1.4. Ý NGHĨA CỦA VIỆC THỜ MẪU ÂU CƠ Ở XÃ HIỀN LƯƠNG, HUYỆN HẠ HÒA, TỈNH PHÚ THỌ	34
TIỂU KẾT CHƯƠNG 1	37
Chương 2. THỰC TRẠNG PHÁT TRIỂN DU LỊCH TỈNH PHÚ THỌ 38	
2.1. TÌNH HÌNH PHÁT TRIỂN DU LỊCH TỈNH PHÚ THỌ	38

2.1.1. Khái quát tiềm năng Du lịch Phú Thọ.....	38
2.1.2. Chiến lược và định hướng phát triển du lịch tỉnh Phú Thọ.....	48
2.1.3. Thực trạng du lịch văn hóa tỉnh Phú Thọ.....	54
2.2. THỰC TRẠNG DU LỊCH Ở ĐỀN MẪU ÂU CƠ.....	61
2.2.1. Tình hình phát triển du lịch huyện Hạ Hòa.....	61
2.2.2 Thực trạng phát triển du lịch tại đền Mẫu Âu Cơ, huyện Hạ Hòa, tỉnh Phú Thọ.....	70
TIỂU KẾT CHƯƠNG 2.....	75
Chương 3. GIẢI PHÁP PHÁT HUY GIÁ TRỊ CỦA ĐỀN MẪU ÂU CƠ TRONG PHÁT TRIỂN DU LỊCH VĂN HÓA TỈNH PHÚ THỌ.....	76
3.1. VỊ THẾ CỦA ĐỀN MẪU ÂU CƠ TRONG PHÁT TRIỂN DU LỊCH VĂN HÓA TỈNH PHÚ THỌ.....	76
3.1.1. Sự hấp dẫn của đền Mẫu Âu Cơ.....	76
3.1.2. Mối quan hệ giữa đền Mẫu Âu Cơ với các di tích trên địa bàn.....	78
3.2. NHỮNG GIẢI PHÁP PHÁT HUY GIÁ TRỊ CỦA ĐỀN MẪU ÂU CƠ.....	79
3.2.1. Giải pháp đầu tư nâng cấp và xây dựng cơ sở hạ tầng, vật chất kỹ thuật phục vụ du lịch.....	79
3.2.2. Giải pháp đào tạo và nâng cao chất lượng nguồn nhân lực.....	83
3.2.3 .Giải pháp xây dựng, ban hành các chính sách đầu tư phát triển du lịch đền Mẫu Âu Cơ.....	84
3.2.4. Giải pháp bảo tồn nội dung tổ chức lễ hội.....	85
3.2.5. Giải pháp đẩy mạnh công tác tuyên truyền, nâng cao nhận thức và quảng bá về giá trị văn hóa của đền Mẫu Âu Cơ.....	87
3.2.6. Giải pháp tạo những sản phẩm, dịch vụ du lịch mới.....	90
3.2.7. Giải pháp xây dựng điểm du lịch và kết nối với các điểm du lịch trong và ngoài tỉnh tạo những tour , tuyến mới.....	93

3.2.8. Giải pháp liên kết, phối hợp hành động giữa các bộ phận chức năng có liên quan.....	98
3.2.9. Giải pháp tăng cường công tác quản lý.....	100
TIỂU KẾT CHƯƠNG 3.....	103
KẾT LUẬN.....	104
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	106
PHỤ LỤC.....	108

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Hiếm có một dân tộc nào trên thế giới có tục thờ Quốc Mẫu độc đáo như ở Việt Nam. Tục thờ Quốc Mẫu không chỉ phản ánh nét sinh hoạt văn hóa tín ngưỡng của dân gian mà còn cho thấy sự tri ân và tấm lòng tôn trọng đạo hiếu đối với tổ tiên của người Việt.

Từ hàng nghìn năm nay, người Việt Nam luôn coi mẹ Âu Cơ như một biểu tượng bất tử về cội nguồn đời sống tinh thần. Bà được coi là vị Quốc Mẫu theo truyền thuyết đó là người có công khai sinh ra dòng giống người Việt bây giờ. Điều đặc biệt là sự tôn thờ ấy không chỉ ăn sâu vào tiềm thức văn hóa của người Việt và nó được biến thành một hình thái tôn giáo tín ngưỡng đặc sắc gắn với tục thờ Mẫu của người Việt Nam. Niềm tin và sự tôn thờ đặc biệt ấy theo các nhà nghiên cứu có lẽ được bắt nguồn từ tục thờ cúng tổ tiên vốn có từ nghìn xưa của cư dân nền văn minh lúa nước sông Hồng.

Hiền Lương là mảnh đất địa đầu phía Tây Bắc huyện Hạ Hòa, tỉnh Phú Thọ. Nơi đây có núi non trùng điệp, đầm nước mênh mông và một dải đồng bằng ven sông màu mỡ. Tương truyền rằng xưa kia mẹ Âu Cơ đưa 49 người con lên núi mở đất sinh cơ lập nghiệp. Khi đến Hiền Lương, thấy phong cảnh non xanh nước biếc, đất đai phì nhiêu, rừng nhiều muông thú bèn dừng lại khai khẩn đất đai, lập nhiều trang ấp đông vui trù phú. Một ngày kia mẹ Âu Cơ theo đám mây ngũ sắc hóa về trời, để lại dưới gốc đa một dải yếm lụa đào. Dưới gốc đa ấy, nhân dân Hiền Lương lập đền thờ để tưởng nhớ công ơn của Tổ Mẫu, đó chính là đền Mẫu Âu Cơ ngày nay.

Tục thờ Mẫu Âu Cơ là một tín ngưỡng dân gian độc đáo, thể hiện truyền thống tốt đẹp và được nhiều học giả quan tâm nghiên cứu. Là một sinh viên khoa Văn hóa Du lịch, hơn nữa là một người con của vùng đất Tổ huyền thoại, em mong muốn tìm hiểu về những giá trị văn hóa tốt đẹp của quê

huong mình, đặc biệt là tín ngưỡng thờ Mẫu Âu Cơ. Vì vậy em đã chọn đề tài "Đền Mẫu Âu Cơ trong việc phát triển du lịch văn hoá tỉnh Phú Thọ" với mong muốn đóng góp một phần nhỏ bé vào việc nghiên cứu, bảo tồn, phát huy và đưa những giá trị văn hóa tốt đẹp của đền Mẫu Âu Cơ ở xã Hiền Lương vào việc phát triển du lịch văn hóa của tỉnh Phú Thọ.

2. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu

Thông qua việc tìm hiểu những truyền thuyết dân gian về tục thờ Mẫu Âu Cơ, lễ hội diễn ra hàng năm cũng như khu di tích đền thờ Tổ Mẫu Âu Cơ tại xã Hiền Lương, huyện Hạ Hòa, tỉnh Phú Thọ. Nhằm khẳng định những giá trị văn hóa tốt đẹp trong việc thờ Mẫu Âu Cơ trong tổng thể nền văn hóa Việt Nam, tìm hiểu về vai trò, ý nghĩa của đền Mẫu Âu Cơ trong đời sống; thực trạng khai thác phát triển du lịch để từ đó đề xuất giải pháp để giữ gìn, bảo tồn và phát huy những giá trị tốt đẹp của tín ngưỡng thờ Mẫu vào việc phát triển du lịch văn hóa của tỉnh Phú Thọ.

3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

Đề tài tập trung nghiên cứu về tín ngưỡng thờ Mẫu Âu Cơ phục vụ cho phát triển Du lịch Văn hóa ở tỉnh Phú Thọ. Hiền Lương là nơi khởi thủy của của mỹ tục thờ Mẫu Âu Cơ, là nơi tương truyền rằng mẹ Âu Cơ cùng 49 người con chọn dừng chân khai khẩn đất hoang dạy dân cày cấy, cũng là quê hương cách mạng anh hùng, là địa bàn chính của chiến khu Văn Hiến Hiền Lương nổi tiếng trong thời kỳ tiền khởi nghĩa, góp phần quan trọng trong việc tổng khởi nghĩa giành chính quyền ở Phú Thọ và Yên Bái trong Cách Mạng Tháng Tám lịch sử, khai thác những giá trị của đền Mẫu Âu Cơ để phát triển du lịch văn hóa của tỉnh.

Trong phạm vi của bài khóa luận, đề tài chủ yếu tập trung nghiên cứu về đền Mẫu Âu Cơ cũng như lễ hội đền Mẫu được tổ chức hàng năm, ý nghĩa, giá trị văn hóa và thực trạng, giải pháp phát huy giá trị của nó trong việc phát triển du lịch văn hóa của tỉnh Phú Thọ.

4. Phương pháp nghiên cứu

Để giải quyết nhiệm vụ nghiên cứu, đề tài sử dụng một số phương pháp sau đây:

- Phương pháp khảo sát thực địa: quan sát, ghi chép, thu thập tài liệu, mô tả
- Phương pháp tổng hợp thông tin, tài liệu: Tổng hợp và phân tích số liệu thu thập, đánh giá những kết quả đạt được, những tồn tại yếu kém, từ đó đề xuất các định hướng và giải pháp phát triển du lịch đền Mẫu Âu Cơ.
- Phương pháp kế thừa: Kế thừa các kết quả nghiên cứu của các quy hoạch, các đề án phát triển du lịch của tỉnh.
- Phương pháp phỏng vấn, điều tra xã hội học

5. Bố cục khóa luận

Ngoài phần Mở đầu, Kết luận, Danh mục tài liệu tham khảo và phần Phụ lục, Bài nghiên cứu gồm 3 chương sau:

Chương 1: Tín ngưỡng thờ Mẫu và việc thờ Mẫu ở đền Mẫu Âu Cơ, Hạ Hòa, Phú Thọ

Chương 2: Thực trạng phát triển du lịch Phú Thọ và tại đền Mẫu Âu Cơ.

Chương 3: Giải pháp phát huy những giá trị của đền Mẫu Âu Cơ trong phát triển du lịch văn hóa tỉnh Phú Thọ

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Bảo tàng Hùng Vương, *Khu di tích lịch sử Đền Mẫu Âu Cơ*
2. Phan Kế Bính, *Việt Nam phong tục*, NXB Văn hóa - Thông tin, 2003
3. Cổng thông tin điện tử huyện Hạ Hòa.
4. *Kịch bản chương trình tổ chức Lễ hội đền Mẫu Âu Cơ*
5. Lê Bá Huy chủ biên, *Du lịch sinh thái*, NXB Khoa học và Kỹ thuật
6. Lịch sử Đảng bộ xã Hiền Lương
7. GS.TS Trần Nhoãn, *Tổng quan Du lịch*, Trường Đại học Văn hóa Hà Nội.
8. Phòng Văn hóa và Thông tin huyện Hạ Hòa, *Hạ Hòa – tiềm năng và cơ hội đầu tư*
9. Phòng Văn hóa và Thông tin huyện Hạ Hòa, *Đề án phát triển du lịch huyện Hạ Hòa*.
10. Dương Văn Sáu, *Lễ hội Việt Nam trong sự phát triển du lịch*, giáo trình Trường Đại học Văn hóa Hà Nội, 2004, 314 trang.
11. Dương Văn Sáu, *Di tích lịch sử Văn hóa và Danh thắng Việt Nam*, NXB Đại học Quốc gia Hà Nội
12. Phạm Công Sơn, *Non nước Việt Nam*, NXB Văn hóa - Thông tin, 2009
13. Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch tỉnh Phú Thọ, *Quy hoạch tổng thể phát triển Du lịch tỉnh Phú Thọ năm 2020, định hướng đến năm 2030*.
14. Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch tỉnh Phú Thọ, *Đề án phát triển Du lịch tỉnh Phú Thọ*
15. Bùi Văn Vượng, *Làng nghề truyền thống Việt Nam*, NXB Văn hóa Dân tộc.
16. Trần Quốc Vượng, *Cơ sở Văn hóa Việt Nam*, NXB Giáo dục, 1998
17. *Việt Nam - điểm đến của thiên niên kỷ mới*, NXB Thông tấn
18. Bùi Thị Hải Yến, *Tuyến điểm du lịch Việt Nam*, NXB Giáo dục.
19. Trang web: www.google.com

20. Trang web: www.phutho.gov.vn.
21. Trang web: www.baomoi.com
22. Trang www.vietnamtourism.gov.com
23. Trang www.itdr.org.vn
24. Baophutho.vn